

MUZEJSKI VJESNIK 8

GLASILO MUZEJA

SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kutina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Muzeja grada Koprivnice

Odgovorni urednik: Franjo Horvatić

Urednik, lektura i korektura: Zorko Marković

Tehnički urednik: Marijan Špoljar

Muzejski vjesnik izlazi povremeno, a najmanje jednom godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Za sadržaj priloga odgovaraju autori.

NAKLADNIK

Centar za kulturu Koprivnica, OOUR Muzej grada Koprivnice

ZA NAKLADNIKA

Franjo Horvatić

TISAK

SOUR »PODRAVKA«, OOUR Koprivnička tiskara, 1985.

BROJ 8 – VELJAČA 1985.

GOD. VIII

SADRŽAJ

MUZEJSKA PREZENTACIJA	1
Franjo Horvatić – Problemi muzejske prezentacije	3
Darko Sačić – O muzejskoj prezentaciji	4
Marina Šimek – Mogućnost prezentacije budućeg stalnog postava arheološkog odjela	5
Marijan Špoljar – Izazovi prezentacije	9
MUZEOLŠKA PITANJA I PROBLEMATIKA	12
Jasna Tomičić – Jubilej Gradskog muzeja Varaždin	13
Goran Jakovljević – O osnivanju Gradskog muzeja u Bjelovaru	16
Vladimir Kalšan – 30 godina Muzeja Međimurja – Čakovec	18
Rastko Pražić – 25 godina rada Muzeja Moslavine u Kutini	20
Marina Šimek – Metode vođenja dijateke arheološkog odjela GMV	23
ARHEOLOGIJA	25
Željko Tomičić – Sumarni osvrt na rezultate arheoloških istraživanja prostora Međimurja u razdoblju od 1972. do 1982. godine (II)	26
Mladen Medar – Arheološko-antropološki nalaz iz okolice Bjelovara	37
Zorko Marković – Nekoliko nalaza iz Vinče u Muzeju grada Koprivnice	38
Božidar Gerić – Probno iskapanje lasinjskog naselja na lokalitetu »Dolina« kod Ždralova	41
Zoran Homen – Prilog proučavanju lasinjskih keramičkih bočica	44
Mladen Medar – Bilješka o nalazu lasinjske kulture u Bjelovaru	47
Zorko Marković – Još o nalazima s Raićevog brega kod Srdinca	49
Josip Vidović – Goričan 1984. (preliminarni izvještaj)	53
Josip Vidović – Sondažno istraživanje skupine tumula kod Donjeg Mihaljevca u Međimurju 1984. godine (preliminarni izvještaj)	55
Željko Tomičić – Skupni nalaz ranosrednjovjekovnog novca 12. i 13. st. iz Čakovca	57
Željko Tomičić – Ranosrednjovjekovno groblje na redove u Juraju u Trnju	59
Željko Tomičić – Gradišće kod Nedelišća – rezultati pokusnih istraživanja	61
Željko Tomičić – Rezultati pokusnih arheoloških istraživanja kraj Dvorišća u Međimurju	63
UMJETNOST	65
Tomislav Đurić – Pavlinski ljetnikovac na Veternici	66
Dragutin Feletar – Inovacije jednog »Prstena«	69
Marijan Špoljar – Tri mlada koprivnička umjetnika	70
ETNOLOGIJA	75
Libuše Kašpar – Etnološka bibliografija novinskih članaka (II)	76

VIJESTI	80
Stjepan Hajduk – Zaštitni radovi na »Fantekovoj hiži«	81
Ljubica Ramušćak – Seminar o folklornom plesu u Međimurju	83
Zorko Marković – Aktivnost Povijesnog društva Koprivnica u 1984. godini	83
Dragutin Feletar – »Podravski zbornik« kao primjer	85
Dragutin Feletar – Monografija koja obavezuje	86
AKCIJE	88

ARHEOLOŠKO-ANTROPOLOŠKI NALAZ IZ OKOLICE BJELOVARA

Još jedno nalazište na bjelovarskom području ustanovljeno je slučajno u proljeće 1967. godine, prigodom gradnje ceste između sela Kobasičari i Visovi u šumi Kozarevac, izrasloj na blagoj uzvisini dvanaest kilometara sjeverno od Bjelovara. Na dubini od oko 1 metar otkriveni su kosturi koji su zbog upotrebe buldožera bili dislocirani i znatno oštećeni, te nije bilo moguće utvrditi njihov broj, izgled, položaj, orijentaciju i međusobni odnos, a također se niti jedan podatak nije mogao dobiti o eventualnoj grobnoj konstrukciji i ostacima materijalne kulture, izuzev ulomka metalne karičice nađene u usjeku ceste na zapadnoj strani.

Među malobrojnim spašenim osteološkim materijalom¹ ističe se lubanja odrasle osobe sa značajnom morfološkom karakteristikom: potpunim čeonim okomitom šavom – *sutura frontalis sive metopica*². Ova pojava, jedna od karakteristika europa, kod recentnih Evropljana zastupljena u 9–10% slučajeva³ (po J. Comasu⁴ taj je raspon nešto veći, 2–10%), kod Slavena je dosta česta⁵.

Pojedinačni nalazi lubanja sa metopizmom nisu brojni (najstariji takav nalaz u našoj zemlji je lubanja iz vjerojatno neolitičke grobnice otkrivene u pećini Veternici, Medvednica kod Zagreba⁶). Oni su znatno češći u slavenskim nekropolama ranog srednjeg vijeka, i to u Ptuju (gdje je metopizam zastupljen sa 5,6% kod muškog i 6,9% kod ženskog spola),⁷ Turnišću kod Ptuja (7,7%),⁸ na Bledu (1948. godine 12%, a 1949. god. 20%)⁹ i Dobračama kod Kragujevca (4,8%)¹⁰ npr.¹¹

Zbog pomanjkanja popratnih nalaza za sada nije moguće dati preciznije vremensko i kulturno određenje nalazišta kod Bjelovara, izuzev hipotetičnog svrstavanja u srednji vijek analogno navedenim primjerima, jer nagoviještenu¹² mogućnost pripadnosti *bjelobrdskoj kulturi*¹³ na temelju samo jednog atipičnog ulomka brončane karičice, nije moguće dokazati. Ipak, pošto je većina bjelobrdskih nekropola u Panonskoj nizini smještena u međuriječju Drave i Save, ova bi se pretpostavka s obzirom na zemljopisni smještaj našeg nalaza s dosta vjerojatnosti mogla uzeti kao točna, no što se tiče materijalne kulture, na gotovo svim slavenskim nekropolama istraženim u našoj zemlji dokazano je miješanje pojedinih predmeta koji pripadaju različitim kulturnim grupama¹⁴. Detaljnije istraživanje nalazišta, s ciljem eventualnog otkrivanja uvjerljivijeg dokaza, otežano je pošto je tlo s obje strane današnje ceste pokriveno šumom¹⁵.

Tek bi antropološka analiza ovog malobrojnog osteološkog materijala, u prvom redu kraniološkog, dala određeniji odgovor bar što se tiče rasne pripadnosti populacije koja je ovdje pokopana.

Bilješke:

1. Ovo je nalazište registrirano, a spomenuti materijal sačuvan zahvaljujući Z. Lovrenčeviću. O nalazu izvještava, intervjuirajući Lončarevića, M(iroslav) M(artinić) u »Večernjem listu«, Zagreb, 6. izdanje, br. 5208 od 13. XII 1976., u članku pod naslovom »Lubanje sa šavovima« (sic! Ml. M.) gdje se iznosi netočna tvrdnja da sve tri nađene lubanje imaju spomenutu karakteristiku.

2. Čeona kost razvija se iz dvije jezgre koje se, prvotno odvojene i jasno vidljive kod zametka, novorođenčadi te u ranoj mladosti, tokom daljnjeg razvoja, između druge i sedme godine života spajaju u medijalnoj liniji, tako da su kod odraslih osoba spojevi kostiju u obliku šava formirani samo u postranim i najvišim dijelovima lubanje. No, ako kod odraslih one ostanu trajno odijeljene, između njih se nalazi okomiti koštani

šav. Za razliku od potpunog čeonog šava, koji se proteže duž cijele čeonu kosti (kao na našem primjeru) uočeno je i njegovo djelomično prisustvo i to samo u donjem dijelu, neposredno iznad nosne kosti, tj. između nadočnih lukova.

Značajno je napomenuti da je u pojedinim nalazištima ustanovljeno da se metopizam javlja na ženskim lubanjama češće nego na muškim, što bi išlo u prilog tumačenju S. ŽIVANOVIĆA (*Osnovi osteologije i antropometrije*, Beograd 1964, 13) da čeonu šav ostaje vidljiv kod izvjesnog broja žena koje su rano rađale, jer su tokom graviditeta kalcij i drugi elementi potrebni za izgradnju njihovog još ne sasvim formiranog kostura mobilizirani iz organizma i upotrebljeni za razvoj ploda. Ipak, po riječima Z. DOLINAR (Antropološka obdela-va nekropole Turnišće pri Ptuju, *Razprave III*, SAZU Ljubljana 1953, 275) s problemom metopizma, s njegovim uzrocima i posljedicama treba se iscrpno baviti da bi se došlo do zadovoljavajućih zaključaka.

3. B. ŠLJIVIĆ, *Osteologija*. Poseban deo, Beograd 1975, 3 i 7.

4. J. COMAS, Contribution à l'étude du métopisme, Genf 1942. Cit. po *Brockhaus Enzyklopädie*, Band 12, Wiesbaden 1971, 482, s. v. *Metopismus*.

5. M. D. GRMEK, Zdravstvene prilike i medicina kod slavenskih naroda u najranije doba njihove povijesti, *Razprave i građa za povijest nauka*, knj. 2., JAZU Zagreb 1965, 46.

6. M. MALEZ, Kvarturna fauna pećine Veternica u Medvednici, *Palaeontologia Jugoslavica*, JAZU Zagreb 1963, 6.

7. F. IVANIČEK, *Staroslavenska nekropola u Ptuju*, SAZU Ljubljana 1951, 67.

8. Z. DOLINAR, nav. dj., 275.

9. B. ŠKERLJ, Srednjeveška okostja z Bleda, izkopana leta 1949, *Razprave III*, SAZU Ljubljana 1953, 325.

10. Z. DOLINAR-OSOJE, Staroslovanska okostja iz Dobrače pri Kragujevcu, *Arheološki vestnik V/1*, SAZU Ljubljana 1954, 66.

11. Metopizam se, međutim, ne pojavljuje u svim danas poznatim i istraženim nekropolama. Tako npr. G. PILARIĆ, Antropološka istraživanja starohrvatskog groblja u Daraž-Bošnjacima, *Arheološki radovi i rasprave IV-V*, JAZU Zagreb 1967, 419-443, ne registrira ovu pojavu.

12. Z. Lovrenčević u spomenutom članku novinara M. Martinica.

13. Bjelobrska kultura javlja se u rasponu većem od dva stoljeća, unutar kojeg razlikujemo tri razvojne faze: stariju (kraj 10. i poč. 11. stoljeća), srednju (veći dio 11. st.) i mlađu (od kraja 11. do kraja 12. st.). Vidi: Z. VAŃA, *Slovenská archeologia II*, Bratislava 1954., 51-104.

14. D. JELOVINA, *Starohrvatske nekropole na području između rijeke Zrmanje i Cetine*, Split 1976, 103.

15. Manju količinu osteološkog materijala nađenog na oko 2 km sjeverno od Visova donio mi je Čedo Radotović iz Tvrdne Rijeke, a Zdravko Požgaj, član Arheološke sekcije OK SSOH Bjelovar, sakupio je nekoliko srednjovjekovnih keramičkih ulomaka i ulomak metalne karičice, što govori o brojnosti srednjovjekovnih lokaliteta na ovom području.

Zorko Marković, Muzej grada Koprivnice

NEKOLIKO NALAZA IZ VINČE U MUZEJU GRADA KOPRIVNICE

U Muzeju grada Koprivnice, negdje oko 1950. godine (precizniji podaci nisu poznati, jer materijal nije uveden u Brozovićev dnevnik), dospjelo je osam predmeta za koje je osnivač Muzeja – dr. Leandar Brozović – zapisao na kuverti da potječu iz Vinče i da ih je u Muzej donio ing. Boris Vošicki (inače sin velikoga koprivničkog nakladnika i izdavača Vinka Vošickog, koji je prijateljvao s Brozovićem). U MGK inventirani su slijedeći predmeti iz Vinče:

1. Nepravilni okrugli keramički uteg s malom rupom, blijede crvenkaste boje, 6,2 × 6,5 cm. Inv. br. 4245. T. 1/1.

2. Dio keramičkog zapretača za žar, ili nekakve manje prenosne peći, ili nekog sličnog predmeta, s rupicama sa strane i većom rupom gore, na udubljenju. Sive je boje. 3 × 3,5 cm. Inv. br. 4246. T. 1/2.

3. Kalupasti kameni sivi klin, uglačan, s leđne strane ravan. Nedostaje donji dio, 8,6 × 4 cm. Inv. br. 4247. T. 1/3.